

Seksuaalikäyttäytyminen miesten välisissä satunnaisissa suhteissa — tietoa seksuaaliterveyden edistämiseen

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata seksuaalikäyttäytymistä satunnaisten seksikumppanien kanssa niiden miesten keskuudessa, joilla on seksiä miesten kanssa. Aineisto kerättiin Internet-kyselyllä vuonna 2010. Suomessa vastanneiden (n=2072) aineisto analysoitiin tilastollisesti. Osallistuneista kolme neljäsosaa oli harrastanut seksiä satunnaisen mieskumppanin kanssa viimeisen vuoden aikana. Yleisimmät seksin toteutumismuodot olivat suuseksi, keskinäinen masturbaatio ja anaaliyhdyntä. Yli puolet vastanneista (n=1311) ei kertonut viimeisimmälle satunnaiselle seksikumppanilleen omasta hiv-statuksestaan. Vastanneista 76,9 % (n=997) käytti aina tai lähes aina kondomia anaaliyhdyntäsatunnaisen kumppanin kanssa. Vastanneista (n=478) kaksi kolmasosaa oli ollut suojaamattomassa yhdynnässä satunnaisen mieskumppanin kanssa, jonka hiv-statusta he eivät tienneet tai pohtineet. Miesten seksuaaliterveyden edistämässä on otettava huomioon satunnaisten seksikumppanien mahdollisuus ja ohjattava mahdollisimman turvalliseen seksikäyttäytymiseen. Turvallisen seksin ohjauksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota hiv-statuksesta keskusteluun kumppaneiden välillä sekä kondomin käyttöön.

JARI KYLMÄ, ANNE-MARI SEPPONEN, MARJA PAKARINEN, TEPPO HEIKKINEN, TARJA SUOMINEN

TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

SEKSUAALITERVEYDEN EDISTÄMINEN TERVEYDENHUOLLOSSA

Seksuaalisuus tulee ottaa huomioon terveydenhuollossa, koska se on osa potilaiden kokonaisvaltaista hoitoa (Väisälä 2011). Seksuaaliterveyden edistämiseen sisältyvät seksuaalisuutta koskeva neuvonta, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen ja sukupuolitautien torjunta. Seksuaaliterveyden edistäminen perustuu seksuaalisuuteen liittyviin oikeuksiin, jotka ovat perustavaa laatua olevia ihmisoikeuksia. Niissä korostetaan seksuaalista tasa-arvoa sekä oikeutta saada tieteelliseen tietoon perustuvaa informaatiota seksuaalisuudesta. (WAS 2013).

Seksuaaliterveyden edistämisestä säädetään esimerkiksi terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja tartuntatautilaissa (583/1986). Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa ja hallitusohjelmassa

painotetaan seksuaaliterveyden edistämistä ja näiden palvelujen kehittämistä. (STM 2013.) Suomessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa seksuaaliterveyden edistämisen käytännön toteuttamisesta, kansallisesta ohjauksesta, kehittämisestä sekä kuntien tukemisesta. Suomessa kunnat vastaavat seksuaaliterveyden edistämisestä, joka on moniammatillista yhteistyötä. (STM 2013, THL 2013a.)

Seksuaaliterveyden edistämisen lähtökohtana on terveydenhuoltohenkilöstön avoin suhtautuminen seksuaalisuuden moninaisuuteen sekä mahdollisimman ajankohtainen tieto eri väestöryhmien seksuaalikäyttäytymisestä. Miestenvälisistä seksiä harrastavan miehen seksuaalinen identiteetti voi olla heteroseksuaalinen, homoseksuaalinen tai biseksuaalinen. Osa ei halua nimetä itseään mitenkään tai määrittelee itsensä esimerkiksi ei-heteroseksuaaliseksi. (Huotari ja Lehto-

nen 2007, Lehtonen 2006, Lehto ja Kovero 2010, Reisen ym. 2010). Miehiä, joilla on seksiä miesten kanssa, ei voida siis identifioida seksuaaliselta identiteetiltään suoraan esimerkiksi homoseksuaalisiksi, joten miestenvälinen seksi on otettava huomioon mahdollisuutena kaikessa miehiin kohdistuvassa seksuaaliterveysneuvonnassa. Terveydenhuoltohenkilöstön tulee välttää hetero-olettamusta keskustellessaan potilaiden kanssa heidän seksuaalisuudestaan (Lehtonen 2006, Väisälä 2011). Toisaalta Lehtonen (2006) korostaa, että miestenvälisestä turvaseksistä kertominen tulisi toteuttaa miesten seksuaaliterveyden edistämässä niin, että se ei myöskään rajaa itseään heteroseksuaalisiksi mieltäviä neuvonnan ulkopuolelle.

Terveyden edistämisen, mukaan lukien seksuaaliterveyden edistämisen, tulee perustua parhaaseen mahdolliseen ajantasaiseen tietoon ja sen harkittuun käyttöön asiakkaan hoidossa näyttöön perustuvan toiminnan periaatteiden mukaan (HOTUS 2013). Ajantasainen tieto eri väestöryhmien seksuaaliterveystilanteesta ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä mahdollistaa koko väestön seksuaaliterveyden edistämisen terveydenhuollossa. Terveydenhuollossa kohdataan myös miehiä, joilla on miestenvälisessä seksissä saatuja seksiteitse tarttuvia tauteja tai riskiseksikäyttäytymistä (Gee 2006). Terveydenhuoltohenkilöstön tulisi osata vastata myös näiden miesten seksuaaliterveystarpeisiin ja ohjata turvallisempaan seksikäyttäytymiseen.

Tässä tutkimuksessa kuvataan miestenvälistä seksiä harrastavien miesten seksuaalikäyttäytymistä satunnaisten seksikumppaneiden kanssa Suomessa vuonna 2010 kerätyn aineiston pohjalta (EMIS 2011). Tutkimuksessa tuotettua tietoa voidaan hyödyntää nimenomaan miesten seksuaaliterveyden edistämässä. Tutkimusaineisto on kerätty osana 38 maan yhteistä EMIS-tutkimushanketta (European Men who have Sex with Men Internet Sex Survey), joka kohdistui miehiin, joilla on seksiä miesten kanssa. Tutkimus on usean yhteistyötahon hanke, joka suunnattiin miestenvälisen seksin seksuaaliterveysriskeihin ja seksuaaliterveyden edistämisen tarpeisiin, erityisesti hiv-tartunnan ehkäisyyn. (Berg 2013, EMIS 2013, Weatherburn ym. 2013.) Aikaisemmat tämän väestöryhmän seksuaalikäyttäytymiseen ja seksuaaliterveyden edistämiseen kohdistuneet tutkimushankkeet ovat olleet pääasiassa kansallisen tason kartoituksia. Kuitenkin esimerkiksi European Centre for Disease Prevention and

Control (ECDC) tarvitsee yhtenäisin mittarein kerättyä tietoa seksuaalikäyttäytymisestä ja seksuaaliterveyden edistämisen tarpeista Euroopassa. (EMIS 2013.)

Miestenvälistä seksuaalikäyttäytymistä on kuvattu Suomessa aiemmin muutamissa tutkimusraporteissa (Grönfors ym. 1984, Grönfors ja Partanen 1991, Huotari ja Lehtonen 2000, 2007, Lehtonen, 2006, 2009). Lisäksi joissakin tutkimuksissa on tuotettu muun tiedon ohella tietoa miestenvälisistä suhteista (Lehtonen ja Mustola 2004). Ajankohtainen tieto miestenvälisestä seksuaalikäyttäytymisestä satunnaisten seksikumppanien kanssa kuitenkin puuttuu.

MIESTENVÄLINEN SEKSI JA SEKSUAALITERVEYSTILANNE

Länsieurooppalaisissa maissa on havaittu sukupuolitautilien määrän lisääntymistä (CDC 2011, Jaakola ym. 2012). Suomessa yleisimpiä sukupuolitauteja ovat klamydia, kondylooma, genitaalierpes ja tippuri. Klamydian esiintyvyys on pysynyt viime vuosina korkeana maassamme. Yleisimpiä sukupuolitautilien poliklinikoilla havaittuja tauteja ovat kondylooma ja genitaalierpes. Tippuritartuntoja todettiin vuonna 2011 yhteensä 288. Tippuritartunnoista noin 70 prosenttia todettiin miehillä. Joka kolmas tippuritartunta oli saatu miestenvälisessä seksissä. Vuonna 2011 todettiin kuppattartuntoja yhteensä 179. Tartunnoista 60 prosenttia todettiin miehillä. Merkittävä osa näistä tartunnoista on saatu miesten välisessä seksissä. (Jaakola ym. 2012.) Hivdiagnoosin on saanut 4.8.2013 mennessä Suomessa yhteensä 3135 henkilöä ja näistä seksin välityksellä saatuja oli 72 prosenttia. Seksin välityksellä saaduista tartunnoista miesten välisen seksin osuus on 44,3 prosenttia. (THL 2013b.) Kansainvälisissä tutkimuksissa on raportoitu sukupuolitautilien korkeaa prevalenssia erityisesti miesten kanssa seksiä harrastavien miesten keskuudessa (Bratt ym. 2009, CDC 2011, Mayer 2011). Tästä syystä tarvitaan tietoa miesten kanssa seksiä harrastavien miesten seksuaalikäyttäytymisestä muun muassa satunnaisissa miestenvälisissä seksikontakteissa, jotta tietoa voidaan käyttää miesten seksuaaliterveyden edistämässä.

MIESTENVÄLISET SATUNNAISET SEKSISUHTEET JA SEKSUAALITERVEYS

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että miehet käyttävät yhä enemmän Internetiä seksikumppaneiden etsimiseen (Blackwell 2010, Bauermeister ym. 2011, Benotsch ym. 2011). Täs-

tä syystä myös tässä raportoitavassa tutkimuksessa kysyttiin satunnaisten seksikumppaneiden kohtaamispaikkaa.

Suuri satunnaisten seksikumppanien määrä on tunnistettu erääksi hiv-infektoriskiksi, joten tarkastelu kohdennettiin nimenomaan satunnaisiin seksikumppaneihin ja heidän kanssaan harrastettuun seksiin. Toisena mielenkiinnon kohteena oli satunnaisten seksikumppaneiden yleisyys ja määrä, koska aikaisempien tutkimusten mukaan miesten kanssa seksiä harrastavilla miehillä on kohtuullisen paljon satunnaisia seksikumppaneita. Tutkimuksissa on esitetty, että 17–76 prosentilla miehistä, joilla on seksiä miesten kanssa, on satunnaisia seksikumppaneita. (Benotsch ym. 2006, Kelly ym. 2010, Benotsch ym. 2011, Rosenberg ym. 2011.) Satunnaisia seksikumppaneita on usein esimerkiksi lomamatkoilla. Benotschin ym. (2006) tutkimuksessa vapaa-ajan matkoilla olleista miehistä (n=268) 47 prosentilla oli keskimäärin 1,33 satunnaista seksikontaktia matkan aikana. Myöhemmässä Benotschin ym. (2011) tutkimuksessa 17 prosenttia miehistä raportoi harrastaneensa seksiä uuden kumppanin kanssa viimeisimmällä lomamatkallaan. Tutkimuksissa on myös selvitetty tekijöitä, jotka ovat yhteydessä satunnaisten seksikumppaneiden määrään. Alhainen satunnaisten seksikumppaneiden määrä oli yhteydessä muun muassa yhden vakituisen seksikumppanin olemassaoloon edeltävänä vuonna. Korkea satunnaisten kumppanien määrä oli yhteydessä seksiin kaupankäynnin välineenä sekä huumeiden käyttöön. (Rosenberg ym. 2011.) Tässä nyt raportoitavassa tutkimuksessa kuvataan myös toteutettua seksiä satunnaisissa kontakteissa, koska tieto seksin toteutusmuodosta on tärkeää seksuaaliterveyden edistämisessä.

TURVASEKSIKÄYTTÄYTYMINEN JA SATUNNAISET SEKSIKUMPPANIT

Turvallinen miestenvälinen seksi merkitsee seksiä, jossa siemennestettä, esiliukastetta tai verta ei pääse seksikumppanin limakalvoille tai rikkoutu-neelle iholle. Turvaseksikäyttäytyminen edellyttää kondomin käyttöä sekä anaaliyhdyntäessä että suuseksissä. Turvallista seksiä ovat myös kosketteleminen, itsetyydytys, katseleminen ja suuteleminen. (Väestöliitto 2013, Hiv-säätiö 2013.) Sukupuolitautilien korkeaa prevalenssia erityisesti miesten kanssa seksiä harrastavien miesten keskuudessa (CDC 2011, Mayer 2011) on selitetty osin turvaseksiväsymyksellä (safe sex fatigue) (Rowniak 2009).

Aikaisempien tutkimusten mukaan osapuolten hiv-status otetaan suhteellisen harvoin keskusteluun miestenvälisissä satunnaisissa seksikontakteissa: yli puolet (57 %) seksuaalisesti aktiivisista miehistä raportoi olleensa anaaliyhdyntäessä miehen kanssa, jonka hiv-statusta he eivät tiedäneet. Miehistä 52 prosenttia ei myöskään paljastanut omaa hiv-statustaan seksikumppanilleen. (Benotsch ym. 2006.) Myöhemmässä Benotschinin ym. (2011) tutkimuksessa todettiin, että lähes puolet seksuaalisesti aktiivisista miehistä (43 %) oli harrastanut seksiä miehen kanssa, jonka hiv-statusta he eivät tiedäneet. Tästä huolimatta seksuaalisesti aktiiviset miehet olivat olleet keskimäärin 2,0 suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä (Benotsch ym. 2011). Toisen tutkimuksen mukaan yksi neljäsosa tutkimukseen osallistuneista miehistä (n=255) oli harrastanut suojaamattomaa anaaliyhdyntää yhden tai useamman satunnaisen kumppanin kanssa viimeisen kolmen kuukauden aikana. (Rosenberg ym. 2011.) Tutkimukset osoittavatkin, että suojaamattomat anaaliyhdyntä ovat lisääntyneet miestenvälisessä seksissä länsimaissa altistaen miehet näin sukupuolitaudeille (Gastaldo ym. 2009, Lambert ym. 2011).

Turvaseksikäyttäytyminen edellyttää kondomin käyttöä suuseksissä, jotta esiliukastetta tai siemennestettä ei pääse kumppanin suun limakalvoille. Kuitenkin tutkimukset osoittavat, että kondomia käytetään harvoin suuseksissä edes satunnaisissa seksikontakteissa. Suomalaisen tutkimuksen (Huotari ja Lehtonen 2000) mukaan suomalaiset miehet käyttävät harvoin kondomia satunnaisten seksikumppaneiden kanssa suuseksissä. Tutkimukseen osallistuneista vajaa kolmasosa käytti aina tai lähes aina kondomia suuseksissä satunnaisen kumppanin kanssa. Myös kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu kondomin vähäinen käyttö suuseksissä (Stone ym. 2006).

TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata seksuaalikäyttäytymistä satunnaisten seksikumppanien kanssa niiden miesten keskuudessa, joilla on seksiä miesten kanssa.

Tutkimusongelmat olivat seuraavat:

1. Minkälaista on miesten seksuaalikäyttäytyminen satunnaisten seksikumppanien kanssa?
2. Minkälaista on miesten turvaseksikäyttäytyminen satunnaisten seksikumppanien kanssa?

Tutkimuksen tavoitteena oli antaa yleiskuva miesten välisestä seksiä harrastavien miesten seksuaalikäyttäytymisestä satunnaisten seksikumppanien kanssa. Tietoa voidaan hyödyntää terveydenhuollossa tämän väestöryhmän seksuaaliterveyden edistämiseksi.

TUTKIMUSAINEISTON KERUU

Tutkimussuunnitelma todettiin eettisesti hyväksyttäväksi Portsmouthin yliopiston eettisessä toimikunnassa Englannissa (Weatherburn ym. 2013). Nimienomaan miesten kanssa seksiä harrastaville miehille kohdennettiin lyhyt Internet-kysely, joka toteutettiin anonyymisti. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, kyselyyn vastattiin ilman vastaajan tietokonetietoja, ja vastaajat informoitiin tutkimuksen käytännön toteutuksesta ja tulosten julkistamisesta. Vastaajat joutuivat kyselyssä edetäkseen vahvistamaan, että he olivat lukeneet ja ymmärtäneet tutkimuksen tarkoituksen. (Parahoo 2006, Berg 2013.)

Tutkimusaineisto kerättiin kesä–elokuussa 2010 yhteensä 25 eri kielellä Internetiä hyödyntäen, koska Internet-verkkosivut ovat osoittautuneet kustannustehokkaiksi ja päteviksi välineiksi rekrytoida tämän ryhmän jäseniä tutkimuksiin (EMIS 2013). Tiedotus tutkimuksesta tapahtui sekä Internetin että suomen-, ruotsin- ja englanninkielisten painotuotteiden avulla laajasti koko maassa. Tutkimuksesta tiedotettiin julistein ja käyntikortin kokoisin esittein, joita jaettiin SETA:n eri puolilla Suomea toimivien alueellisten jäsenjärjestöjen kautta sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen suosimissa yökerhoissa, diskoissa ja ravintoloissa. Tiedotteista kävi ilmi, miten tutkimukseen voi osallistua Internetissä. Lisäksi siinä ilmoitettiin Internet-linkki, jonka kautta pääsi vastaamaan kyselyyn. Monilla nettisivuilla, joissa tutkimuksesta tiedotettiin, vieraillee myös miehiä, joilla on seksiä miesten kanssa, mutta ei homo- tai bi-identiteetillistä itsemäärittelyä. Kyselyä ei siis kohdistettu määrällisesti valitulle kohdejoukolle, vaan kysely oli avoin kaikille miesten kanssa seksiä harrastaville miehille Suomessa. (Weatherburn ym. 2013, Berg 2013.)

Tutkimukseen osallistui Suomessa yhteensä 2072 vastaajaa. Tähän tutkimukseen vastanneet olivat eri puolelta Suomea. On kuitenkin huomattava, että suurin osa vastanneista asui keski-suudessa tai suuressa kaupungissa ja lähes puolet Uudellamaalla. Tutkimukseen osallistumisen kannalta oli helpottavaa, että kysely toteutettiin Internet-kyselynä ja vastaaminen oli mahdollista

itselle parhaiten sopivana ajankohtana. Osalle vaatimus tietokoneesta saattoi olla myös tutkimukseen osallistumista rajoittava tekijä.

Suomessa vastanneista 97,9 prosenttia oli miehiä, 0,4 prosenttia miehestä naiseksi ja 1,7 prosenttia naisesta mieheksi transsukupuolisia. Suurin osa vastanneista (n=2013) asui keski-suudessa tai suuressa kaupungissa (65,6 %) ja lähes puolet vastanneista (n=1865) asui Uudellamaalla (49,6 %). Vastaajien keski-ikä oli 34,3 vuotta (KH=11,5). Nuorin osallistuja oli 14 -vuotias ja vanhin 86 -vuotias. Koulutustaustaan vastanneista (n=2059) hieman yli kolmannes (35,8 %) oli suorittanut ammatti- tai ylioppilastutkinnon ja opistoasteen ja alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita oli 42,7 prosenttia. Yli puolet vastanneista (n=2060) oli kokopäivätyössä (53,8 %) ja lähes kolmannes oli työelämän ulkopuolella (30,8 %).

MITTARIT

Käytetty mittari kehitettiin 38 maan yhteistyönä aikaisempia mittareita ja tutkimuskirjallisuutta hyödyntäen, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta (Parahoo 2006). Mittari rakentuu osin European Centre for Disease Prevention and Control -organisaation nimeämille indikaattoreille, joista osa on populaatiospesifisiä; tässä tutkimuksessa miesten välisen seksin indikaattoreita. Lisäksi mittarissa on kysymyksiä, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi preventiivisessä työssä ja interventioiden kehittämisessä. Mittari esiteltiin kolmessa vaiheessa. (EMIS 2013, Berg ym. 2013, Weatherburn ym. 2013). Lopullinen mittari muodostui kaikkiaan 278 kysymyksestä, joita kaikkia ei kysytty kaikilta, koska osa kysymyksistä oli jatkokysymyksiä edelliseen kysymyksen vastaukseen. Suurin osan kysymyksistä oli Likert -asteikkollisia, määrää mittaavia tai dikotomisia kysymyksiä (Berg 2013). Mittarin käännökset eri kielille tehtiin kaksoiskäännöksinä. Käytetyn mittarin heikkoutena on tässä raportoitavan aineiston osalta (29 kysymystä) se, että siinä ei kysytty kondomin käyttöä suuseksissä, jonka kuitenkin katsotaan liittyvän turvaseksikäyttäytymiseen. Yksityiskohtainen kuvaus mittarin kehittämisestä ja käytöstä on saatavilla Weatherburnin kollegoineen (2013) kirjoittamassa artikkelissa. Kyselyyn vastaaminen vei keskimäärin 20 minuuttia.

Tämän artikkelin aineistona ovat mittarin osiot, jotka kohdentuivat seksiin satunnaisten mieskumppanien kanssa sekä turvaseksikäyttä-

tymiseen satunnaisten mieskumppanien kanssa. Tässä aineistossa ovat vain Suomessa vastanneiden vastaukset.

Taustamuuttujina kysyttiin vastaajan sukupuolta, ikää, asuinpaikkaa (koko), asuinalue (maakunta), Suomessa asumisaikaa, korkeinta tutkintoa ja työssäoloa.

Seksiä satunnaisten mieskumppaneiden kanssa kysyttiin yhteensä 17 kysymyksellä. Viimeisimmän satunnaisen mieskumppanin kohtaamispaikkaa kysyttiin yhdellä kysymyksellä (eri kohtaamispaikkoja; Taulukko 1). Mahdollisia aikaisempia seksikontakteja kyseisen satunnaisen mies-

kumppanin kanssa kysyttiin yhdellä kysymyksellä (ei, kyllä kerran, kyllä useammin kuin kerran; Taulukko 1).

Yleensä seksin harrastamista satunnaisen kumppanin kanssa kysyttiin kahdella kysymyksellä: seksin harrastaminen viimeisen vuoden aikana (kyllä, ei) ja satunnaisten mieskumppaneiden määrä viimeisen vuoden aikana (valikossa: vaihtoehdot 1–yli 40). (Taulukko 3.) Satunnaisen mieskumppanin kanssa harrastettua viimeisintä seksin toteutusmuotoa kysyttiin yhdeksällä kysymyksellä (Taulukko 4).

Taulukko 1.

Viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin tapaamispaikka, aikaisemmat seksikokemukset hänen kanssaan, anaaliyhdyntäessä oleminen viimeisimmällä tapaamiskerralla sekä omasta hiv-statuksesta kertominen.

	n	%
Viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin tapaamispaikka (n=1311)		
Baarin takahuoneessa, gay (homo)seksiklubilla tai julkisissa gay(homo)seksibileissä	33	2,5
Gay(homo)seksibileissä yksityiskodissa	10	0,8
Gay(homo)saunassa	55	4,2
Pornoelokuissa	34	2,6
Kruisailupaikassa (katu, tienvarren levähdyspaikka, puisto, ranta, kylpylä, WC)	113	8,6
Gay(homo)- tai biseksuaalien miesten nettisivuilla	617	47,1
Muualla	267	20,4
Aikaisemmat seksikokemukset viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin kanssa (n=1331)		
Ei	824	62,9
Kyllä, kerran	155	11,8
Kyllä, useammin kuin yhden kerran	332	25,3
Anaaliyhdyntäessä oleminen viimeisimmällä tapaamiskerralla kyseisen satunnaisen seksikumppanin kanssa (n=1006)		
Ei	302	30,0
Kyllä	704	70,0
Omasta hiv-statuksesta kertominen viimeisimmälle satunnaiselle seksikumppanille joko ennen seksiä tai sen aikana (n=1311)		
Kerroin hänelle etten tiedä hiv-statustani	32	2,4
Kerroin hänelle olevani hiv-negatiivinen	292	22,3
Kerroin hänelle olevani hiv-positiivinen	11	0,8
En sanonut mitään hiv-statuksestani	911	69,5
En muista	65	5,0

Taulukko 2.

Viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin tapaamismuoto, tiedot tai ajatukset kyseisen kumppanin hiv-statusesta suhteessa taustamuuttujiin.

Taustamuuttujat *	Viimekertaisen ei-vakituisen miespuolisen seksikumppanin tapaamismuoto			Tiedot tai ajatukset viimekertaisen ei-vakituisen miespuolisen seksikumppanin hiv-statusesta ennen sek-			Tiesin tai ajattelin hänen olevan hiv-positiivinen			En muista			Minulla ei ollut mitään ajatuksia hänen hiv-statusestaan			p-arvo
	Kasvotusten Internetin väliryksellä	n	%	n	%	p-arvo	Tiesin tai ajattelin hänen olevan hiv-negatiivinen	n	%	Tiesin tai ajattelin hänen olevan hiv-positiivinen	n	%	n	%		
Ikä						<0,05									<0,05	
<25	48	21,9	171	78,1	141	50,9	1	0,4	20	7,2	115	41,5				
25–40	201	41,3	286	58,7	281	44,8	5	0,8	28	4,5	313	49,9				
>40	178	52,7	160	47,3	168	41,6	19	4,7	14	3,5	203	50,2				
yhteensä	427	40,9	617	59,1	590	45,1	25	1,9	62	4,7	631	48,2				
Asumipaikka milj./as.						<0,05									<0,05	
>0,5	194	44,0	247	56,0	219	42,0	18	3,4	14	2,7	271	51,9				
0,1–0,5	124	43,2	163	56,8	174	47,3	4	1,1	14	3,8	176	47,8				
<0,1	94	32,6	194	67,4	184	48,2	3	0,8	31	8,1	164	42,9				
yhteensä	412	40,6	604	59,4	577	45,4	25	2,0	59	4,6	611	48,0				
Asumialue						>0,05									<0,05	
Uusimaa	227	43,2	299	56,8	281	44,4	18	2,8	21	3,3	313	49,4				
Muu	153	36,9	262	63,1	258	46,4	6	1,1	35	6,3	255	46,0				
yhteensä	380	40,4	561	59,6	539	45,4	24	2,0	56	4,7	568	47,9				
Työsuhte						<0,05									>0,05	
Kokopäivätyö	276	45,5	331	54,5	327	44,0	17	2,3	27	3,6	372	50,1				
Muu tilanne	150	34,5	285	65,5	262	46,5	8	1,4	35	6,2	258	45,8				
yhteensä	426	40,9	616	59,1	589	45,1	25	1,9	62	4,7	630	48,2				

* Sukupuolen, Suomessa asumisajan ja korkeimman suoritetun tutkinnon yhteyttä kaikkiin selitettäviin muuttujiin ei voitu testata tai p-arvo oli >0,05, joten kyseiset sarakkeet on pois-tettu taulukosta.

Taulukko 3.

Satunnaisten mieskumppaneiden kanssa harrastettu seksi viimeisen vuoden aikana (%).

Seksikontakteja satunnaisten mieskumppaneiden kanssa viimeisen vuoden aikana (n=1811)	%
Ei	27,4
Kyllä	72,6
Satunnaisten miespuolisten seksikumppaneiden määrä viimeisen vuoden aikana (n=1313)	
1	17,2
2-3	28,3
4-9	29,2
10-20	15,9
21-40	6,2
>40	3,1
Satunnaisten mieskumppaneiden määrä frekvensseinä, joiden kanssa ollut anaaliyhdyntäessä viimeisen vuoden aikana (n=1312)	
0	23,5
1	22,3
2-3	21,6
4-9	17,8
10-20	10,7
21-40	2,7
>40	1,4
Satunnaisten mieskumppaneiden määrä suhteellisina osuuksina, joiden kanssa ollut anaaliyhdyntäessä viimeisen vuoden aikana (n=1007)	
Ei kenenkään kanssa	1,1
Joidenkin kanssa	51,8
Noin puolen kanssa	12,1
Suurimman osan kanssa	21,6
Kaikkien kanssa	13,3

Taulukko 4.

Seksin toteutusmuodot satunnaisen miespartnerin kanssa.

Seksin toteutusmuoto	Ei koskaan %	Viimeisen viikon aikana %	Viimeisen kuukauden aikana %	Viimeisen vuoden aikana %	Yli vuosi sitten %
Milloin viimeksi masturboitte toisianne? (n=1311)	3,8	36,0	24,4	33,5	2,3
Milloin viimeksi imit miehen penistä? (n=1311)	2,7	33,0	24,6	34,6	5,0
Milloin viimeksi sinun penistäsi imettiin? (n=1303)	1,9	32,5	26,2	34,9	4,5
Milloin viimeksi nuolit miehen peräaukkoa? (n=1300)	35,6	10,2	11,4	27,4	15,5
Milloin mies nuoli viimeksi peräaukkoasi? (n=1303)	20,9	11,3	15,0	33,0	19,9
Milloin itse olit aktiivinen (sisääntyöntävä) osapuoli anaaliyhdyntäessä, joko kondomin kanssa tai ilman? (n=1301)	17,5	16,7	15,8	29,7	20,3
Milloin itse olit passiivinen (vastaanottava) osapuoli anaaliyhdyntäessä, joko kondomin kanssa tai ilman? (n=1310)	13,7	17,2	16,6	34,0	18,5
Koska viimeksi työnsit kätesi miehen peräaukkoon? (n=1304)	76,3	2,7	3,1	7,5	10,4
Koska viimeksi mies työnsi käden peräaukkoosi? (n=1311)	86,4	2,1	2,1	4,7	4,7

Taulukko 5.

Satumaisten seksikumppanien kanssa harrastetun anaaliyhdyntään suhde taustamuuttujiin.

Taustamuuttujat*	Ollut anaaliyhdyntäessä ei-vakituisen mieskumppanin kanssa viimeisen 12 kuukauden aikana			Ollut suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä ei-vakituisen mieskumppanin kanssa, jonka tiesti tuolloin olevan hiv-positiivinen			Ollut suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä ei-vakituisen mieskumppanin kanssa, jonka tiesti tuolloin olevan hiv-negatiivinen			Ollut suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä ei-vakituisen mieskumppanin kanssa, jonka hiv-statusta ei tiennyt tai pohtinut						
	n	%	p-arvo	Ei	Kyllä	%	Ei	Kyllä	%	Ei	Kyllä	%	p-arvo			
Ikä																
<25	64	23,0	>0,05	110	97,3	3	2,7	43	38,4	69	61,6	35	30,7	79	69,3	<0,05
25-40	143	22,9		195	96,1	8	3,9	97	47,1	109	52,9	73	34,6	138	65,4	
>40	95	23,2		129	88,4	17	11,6	73	47,7	80	52,3	68	44,4	85	55,6	
yhteensä	302	23,0		434	93,9	28	6,1	213	45,2	258	54,8	176	36,8	302	63,2	
Asuinpaikka milj./as.																
>0,5	100	19,2	<0,05	166	90,7	17	9,3	91	49,2	94	50,8	63	33,5	125	66,5	<0,05
0,1-0,5	93	25,0		119	95,2	6	4,8	58	46,0	68	54,0	38	29,7	90	70,3	
<0,1	98	25,7		138	96,5	5	3,5	60	40,3	89	59,7	69	45,7	82	54,3	
yhteensä	291	22,8		423	93,8	28	6,2	209	45,4	251	54,6	170	36,4	297	63,6	
Asuinalue																
Uusimaa	124	19,6	<0,05	205	91,1	20	8,9	104	45,6	124	54,4	80	34,5	152	65,5	>0,05
Muu	150	27,0		193	97,5	5	2,5	93	45,6	111	54,4	89	43,0	118	57,0	
yhteensä	274	23,1		398	94,1	25	5,9	197	45,6	235	54,4	169	38,5	270	65,1	
Korkein suoritettu tukiinto																
Opisto- tai ylempi tukiinto	146	22,7	>0,05	183	93,8	12	6,2	103	51,0	99	49,0	77	37,2	130	62,8	
Muut	155	23,4		249	94,0	16	6,0	109	40,8	158	59,2	98	36,4	171	63,6	
yhteensä	301	23,0		432	93,9	28	6,1	212	45,2	257	54,8	175	36,8	301	63,2	

* Sukupuolen, Suomessa asumisajan tai työsuhteen yhteyttä kaikkiin selitettäviin muuttujiin ei voitu testata tai p-arvo oli >0,05, joten kyseiset sarakkeet on poistettu taulukosta

Taulukko 6.

Syyt miksi vastaaja tiesi tai ajatteli tietävänsä viimeisimmän satunnaisen seksikumppaninsa hiv-statusken.

Syyt miksi vastaaja tiesi tai ajatteli tietävänsä viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin hiv-statusken	Fr	%
Hän kertoi minulle ennen seksiä tai sen aikana	219	35,8
Hän teki sen selväksi sanomatta sitä suoraan	118	19,3
Arvasin	96	15,7
Hän kertoi minulle sen jokin aikaa sitten/Olen tiennyt sen jonkin aikaa	68	11,1
Tiesin sen hänen Internetissä olevan profiilinsa perusteella	19	3,1
Joku kertoi minulle	2	0,3
Olimme tapahtumassa, jossa jokainen on hiv-negatiivinen	2	0,3
Olimme tapahtumassa, jossa jokainen on hiv-positiivinen	1	0,2
Muu syy	87	14,2
Yhteensä	612	100

Taulukko 7.

Seksin turvallisuus viimeisimmän satunnaisen miespuolisen seksikumppanin kanssa.

Seksin turvallisuus anaali- ja suuseksissä viimeisimmän satunnaisen miespuolisen seksikumppanin kanssa	Ei %	Kyllä %	Ei muista / Ei tiedä %
Käytitkö hän kondomia ollessaan aktiivinen (sisääntyöntävä) anaaliyhdyntäessä? (n=447)	30,0	69,4	0,7
Saiko hän siemensyöksyn peräsuoleesi? (n=137)	32,8	62,8	4,4
Käytitkö sinä kondomia ollessasi aktiivinen (sisääntyöntävä) anaaliyhdyntäessä? (n=338)	29,0	70,4	0,6
Saitko sinä siemensyöksyn hänen peräsuoleensa? (n=100)	40,0	59,0	1,0
Saiko hän tuolloin siemensyöksyn sinun suuhusi? (n=1304)	81,4	16,6	1,9
Saitko sinä tuolloin siemensyöksyn hänen suuhunsa? (n=1302)	82,2	15,9	1,9

Tutkimuksessa kysyttiin viimeisimmän satunnaisen mieskumppanin kanssa harrastettua anaaliyhdyntää (Taulukko 1). Lisäksi kysyttiin satunnaisen mieskumppanin kanssa harrastettua anaaliyhdyntää viimeisen vuoden aikana (kyllä, ei) (Taulukko 5) ja satunnaisten mieskumppaneiden määrää anaaliyhdyntäessä viimeisen vuoden aikana kahdella kysymyksellä sekä lukumäärinä (0–yli 50) että suhteellisinä määrinä (ei kenenkään kanssa – kaikkien kanssa). (Taulukko 3.)

Turvaseksikäyttäytymistä satunnaisten mieskumppaneiden kanssa kysyttiin yhteensä 12 kysymyksellä. Tutkimuksessa kysyttiin omasta hiv-statuskseen kertomista viimeisimmässä satunnaisessa seksikontaktissa ennen seksiä tai sen aikana (Taulukko 1). Kysymyksissä tiedusteltiin myös viimeisimmän satunnaisen kumppanin hiv-statusken tietämistä tai ajatusta siitä sekä sitä, miksi piti häntä joko hiv-negatiivisena tai positiivisena (Taulukot 2 ja 6).

Lisäksi kysyttiin kondomien käyttöä anaaliyhdyntäessä satunnaisten mieskumppaneiden kanssa viimeisimmän vuoden aikana (ei koskaan, harvoin, joskus, useimmiten, aina) ja satunnaisten mieskumppaneiden määrä suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä viimeisen vuoden aikana (vaihtoehdot 0–yli 50). Vielä kysyttiin suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä olemista satunnaisen, vastaajan hiv-positiiviseksi tietämän henkilön kanssa, suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä olemista satunnaisen, vastaajan hiv-negatiiviseksi tietämän henkilön kanssa sekä suojaamattomassa anaaliyhdyntäessä olemista satunnaisen kumppanin kanssa, jonka hiv-statuskseen vastaaja ei pohtinut tai tiennyt (Taulukko 5). Viimeisimmän satunnaisen mieskumppanin kanssa harrastettua seksiä ja sen turvallisuutta mitattiin kuudella kysymyksellä (Taulukko 7).

AINEISTON ANALYYSI

Aineistoa kuvataan tarkastelemalla vastausten frekvenssejä, prosenttiosuuksia, keskiarvoja ja keskihajontaa. Aineistoa analysoitiin ristiintaulukoimalla vastauksia taustamuuttujittain. Viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin tapaamispaikoista muodostettiin taustamuuttujatarkastelua varten kaksi luokkaa: kasvotusten tai Internetissä (Taulukko 2.). Sarake- ja rivimuuttujien välistä riippuvuutta testattiin χ^2 -riippumattomuustestillä, jonka nollassa oletus on, ettei muuttujien välillä ole riippuvuutta. Merkitsevyytensä käytetään viiden prosentin riskirajaa. Aineisto analysoitiin SPSS -ohjelmiston versiolla 16.0.

TUTKIMUKSEN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

SEKSI SATUNNAISTEN KUMPPANEIDEN KANSSA

Vastanneista miehistä lähes puolet (47,1 %) oli löytänyt viimeisimmän satunnaisen seksikumppanin Internetistä homo- ja biseksuaaleille miehille kohdennetuilta sivuilta, 9,8 prosenttia homodiskosta tai yökerhoista ja 8,6 prosenttia muista tapaamispaikoista. (Taulukko 1.)

Vastaaajan ikä, asuinpaikan koko ja työsuhdetilanne olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä satunnaisen kumppanin tapaamistapaan joko kasvotusten tai Internetin välityksellä. Prosenttiosuuksina tarkasteltuna erityisesti alle 25-vuotiaat ja pienellä paikkakunnalla asuvat miehet käyttävät Internetiä miespuolisen seksikumppanin etsimiseen. (Taulukko 2.)

Yli puolet (62,9 %) kysymykseen vastanneista ei ollut aiemmin harrastanut seksiä kyseisen viimeisimmän satunnaisen mieskumppanin kanssa. Yhden tai useamman kerran seksiä kyseisen satunnaisen kumppanin kanssa oli harrastanut vastanneista 37,1 prosenttia. (Taulukko 1.) Noin kolme neljäsosaa (69,9 %) vastanneista oli ollut anaaliyhdyntä kyseisen satunnaisen kumppanin kanssa. Tämä merkitsee sitä, että suurin osa satunnaisista kumppaneista oli ollut täysin uusia ja vieraita vastaajille. (Taulukko 1.)

Vastanneista noin kolme neljäsosaa (72,6 %) oli harrastanut seksiä viimeisen vuoden aikana jonkun satunnaisen mieskumppanin kanssa. Kumppaneita oli ollut yksi vajaalla viidenneksellä (17,2 %), kahdesta kolmeen vajaalla kolmanneksella (28,3 %), neljästä yhdeksään kolmanneksella (29,2 %) ja yli 10 neljänneksellä (25,2 %). (Taulukko 3.)

Yleisimmät seksin toteutusmuodot satunnaisen mieskumppanin kanssa olivat suuseksi, keskinäinen masturbaatio ja anaaliyhdyntä. Vaikka suuseksi ja keskinäinen masturbaatio ovatkin tässä aineistossa yleisimmät seksin toteutusmuodot, silti anaaliyhdyntä on myös hyvin yleistä satunnaisissa seksikontakteissa. (Taulukko 4.)

Vastanneista (n=1311) kolme neljäsosaa (77 %) oli ollut anaaliyhdyntä satunnaisen mieskumppanin kanssa viimeisen vuoden aikana. Vastaaajan asuinpaikan koko ja asuinalue oli tähän tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä. (Taulukko 5.) Prosenttiosuuksina tarkasteltuna erityisesti suurella paikkakunnalla ja Uudellamaalla asuvat miehet ovat olleet anaaliyhdyntä satunnaisen mieskumppanin kanssa viimeisen vuoden aikana.

Vastanneista noin neljännes (23,5 %) ei ollut ollut anaaliyhdyntä yhdenkään satunnaisen mieskumppanin kanssa. (Taulukko 3.) Yhden kanssa oli ollut noin viidennes (22,3 %), samoin kahden tai kolmen kanssa (21,6 %). Neljästä yhdeksään kumppania oli ollut lähes viidenneksellä (17,8 %) ja useampia kuin kymmenen 14,8 %:lla. (Taulukko 3.) Hieman yli puolet (51,8 %) vastanneista oli ollut joidenkin satunnaisien mieskumppaneiden kanssa anaaliyhdyntä viimeisen vuoden aikana. Lähes kaikkien kanssa anaaliyhdyntä oli ollut reilu kolmannes (34,9 %) kysymykseen vastanneista. (Taulukko 3.) Vastanneista suurin osa (70 %) oli ollut anaaliyhdyntä viimeisimmän satunnaisen mieskumppanin kanssa. (Taulukko 1.)

TURVASEKSIKÄYTTÄYTYMINEN SATUNNAISISSA SEKSIKONTAKTEISSA

Vastanneista 69,5 prosenttia ei kertonut mitään viimeisimmälle satunnaiselle seksikumppanilleen omasta hiv-statuksestaan ja viidesosa (22,4 %) kertoi olevansa hiv-negatiivinen. Huomattavasti pienempi osa ei muista mitä kertoi (5,0 %), kertoi olevansa tietämätön omasta statuksestaan (2,4 %) tai olevansa hiv-positiivinen (0,8 %) (Taulukko 1.)

Vastanneista (n=1308) lähes puolet (48,2 %) ei pohtinut viimeisimmän satunnaisen kumppanin hiv-statusa. Samoin lähes puolet (45,1 %) tiesi tai ajatteli kyseisen kumppanin olevan hiv-negatiivinen. Vajaa kaksi prosenttia (1,9 %) tiesi tai ajatteli kyseisen kumppanin olevan hiv-positiivinen. Lähes viisi prosenttia (4,7 %) ei muista mitä tiesi tai ajatteli kyseisen kumppanin hiv-statuksesta. Vastanneiden ikä, asuinpaikan koko

ja asuinalue olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä siihen, mitä vastaaja tiesi tai ajatteli kumppanin hiv-statusesta. (Taulukko 2.)

Vastanneista tiesi tai ajatteli viimeisimmän satunnaisen kumppanin hiv-statusen olevan joko positiivinen tai negatiivinen, koska kumppani oli kertonut statusensa ennen seksiä tai sen aikana (35,8 %) tai kumppani teki sen selväksi sanomatta sitä suoraan (19,3 %). (Taulukko 6.)

Vastaajista suurin osa ei ollut saanut siemenestettä omaan suuhunsa viimeisimmän satunnaisen kumppanin kanssa tai saanut siemensyöksyä vastaanottavan puolen suuhun. (Taulukko 7.) Vastaajista suurin osa oli käyttänyt kondomia viimeisimmässä anaaliyhdyntässä satunnaisen kumppanin kanssa (Taulukko 7). Vastanneista (n=997) 76,9 prosenttia ilmoitti käyttäneensä aina tai lähes aina kondomia anaaliyhdyntöissä satunnaisen kumppanin kanssa. Ei koskaan tai harvoin kondomia käytti 15,8 prosenttia. Tarkasteltaessa satunnaisten seksikumppanien määrää suojaamattomissa anaaliyhdyntöissä viimeisen vuoden aikana, vastanneista (n=997) yli puolet (52,2 %) ei ollut harrastanut suojaamatonta yhdyntää yhdenkään satunnaisen kumppanin kanssa, yhdestä kolmeen kumppanin kanssa 36,9 prosenttia ja yli neljän kumppanin kanssa 10,9 prosenttia.

Vastanneista (n=462) suurin osa (93,9 %) ei ollut harrastanut suojaamatonta anaaliyhdyntää satunnaisen hiv-positiiviseksi tietämänsä miehen kanssa, mutta 6,1 prosenttia oli. Vastaajan ikä ja asuinalue olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä suojaamattomassa anaaliyhdyntässä olemiseen satunnaisen hiv-positiiviseksi tiedetyn miehen kanssa. (Taulukko 5.) Prosenttiosuuksina tarkasteltuna erityisesti Uudellamaalla asuvat ja yli 40 -vuotiaat olivat olleet suojaamattomassa anaaliyhdyntässä hiv-positiiviseksi tietämänsä miehen kanssa.

Sen sijaan vastanneista (n=471) yli puolet (54,8 %) oli ollut suojaamattomassa yhdynnässä hiv-negatiiviseksi tiedetyn miehen kanssa. Vastaajan suorittaman korkeimman tutkinnon taso oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä suojaamattomaan anaaliyhdyntässä olemiseen satunnaisen hiv-negatiiviseksi tiedetyn miehen kanssa. Prosenttiosuuksina tarkasteltuna erityisesti muun kuin opisto- tai korkeamman tutkinnon suorittaneet olivat olleet suojaamattomassa anaaliyhdyntässä hiv-negatiiviseksi tiedetyn miehen kanssa. (Taulukko 5.)

Vastanneista (n=478) kaksi kolmasosaa (63,2 %) oli ollut suojaamattomassa yhdynnässä

satunnaisen kumppanin kanssa, jonka hiv-statusista he eivät tieneet tai pohtineet. Vastaajan ikä ja asuinpaikan koko olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä suojaamattomassa anaaliyhdyntässä olemiseen satunnaisen mieskumppanin kanssa, jonka hiv-statusista ei tiedetty tai pohdittu. (Taulukko 5.) Prosenttiosuuksina tarkasteltuna erityisesti alle 40 -vuotiaat ja suurella paikkakunnalla asuvat miehet ovat olleet suojaamattomassa anaaliyhdyntässä satunnaisen mieskumppanin kanssa pohtimatta hänen hiv-statusiaan. (Taulukko 5.)

POHDINTA

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lähes puolet vastaajista oli löytänyt viimeisimmän satunnaisen miespuolisen seksikumppanin Internetistä, Internetin ollessa yleisin tapaamisfoorumi. Aikaisemman suomalaisen tutkimuksen (Lehtonen 2006) mukaan baarit ja ravintolat ovat olleet suosituimpia seksiseuran etsimispaikkoja alle 40 -vuotiaiden keskuudessa. Kuitenkin kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että miesten kanssa seksiä harrastavien miesten Internetin käyttö seksikumppaneiden etsimiseen on lisääntynyt (Blackwell 2010). Tämän tutkimuksen tulokset vastaavat siis kansainvälistä trendiä. Seksikumppanien haku Internetistä voi kuitenkin lisätä riskiseksikäyttäytymistä (Blackwell 2010, Bauermeister ym. 2011, Benotsch ym. 2011). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan erityisesti nuoret ja pienellä paikkakunnalla asuvat miehet käyttävät Internetiä satunnaisen seksikumppanin etsimisessä. Satunnaisen seksikumppanin etsiminen Internetistä voi kuitenkin merkitä suurentunutta riskiä joutua väkivallan kohteeksi (Bauermeister ym. 2010). Väkivallan riski on tärkeää muistaa, koska tämän tutkimuksen tulosten mukaan yli suurin osa satunnaisista seksikumppaneista on ollut aiemmin tuntemattomia seksikumppaneita.

Aikaisempien tutkimusten mukaan 47–76 prosentilla miehistä on satunnaisia seksikumppaneita. (Benotsch ym. 2006, Kelly ym. 2010, Rosenberg ym. 2011.) Tämän tutkimuksen tulokset asettuvat aikaisemmissa tutkimuksissa esitettyjen lukujen suhteen melko korkealle eli satunnaiset miestenväliset seksisuhteet ovat hyvin yleisiä tämän tutkimuksen tulosten perusteella. Yleisimmät seksin toteutusmuodot olivat tämän tutkimuksen mukaan suuseksi, keskinäinen masturbaatio ja anaaliyhdyntä.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lähes kolme neljäsosaa vastanneista ei kertonut mitään

hiv-statuksesta viimeisimmälle satunnaiselle seksikumppanilleen. Myös Benotschin ym. (2006) tutkimuksen mukaan yli puolet vastanneista (n=268) ei paljastanut omaa hiv-statustaan satunnaiselle seksikumppanilleen. Tämä merkitsee sitä, että omasta hiv-statuksesta keskustellaan hyvin harvoin miestenvälisissä satunnaisissa seksikontakteissa. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että tämän tutkimuksen tulosten perusteella yli puolet satunnaisista miespuolisista seksikumppaneista oli kertonut joko suoraan tai epäsuoraan omasta hiv-statuksesta tähän tutkimukseen osallistuneelle miehelle. Satunnaiselle seksikumppanille oman hiv-positiivisuuden kertominen saattaa olla vaikeaa, koska suhtautuminen hiv-positiivisiin saattaa olla hyvinkin torjuvaa. Seksistä hiv-positiivisen kanssa voidaan kieltäytyä, vaikka seksiä voitaisiin harjoittaa myös turvallisesti (Huotari ja Lehtonen 2007).

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella suomalaisten miesten kanssa seksiä harrastavien miesten kondomin käyttö satunnaisissa seksikontakteissa on melko yleistä, koska suurin osa tutkimukseen osallistuneista käytti kondomia satunnaisissa seksisuhteissa. Kuitenkin reilu kymmenesosa ilmoitti, että ei käytä koskaan tai käyttä hyvin harvoin kondomia anaaliyhdynnässä satunnaisen kumppanin kanssa. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin huomioitava se, että tähän osaluueeseen vastasi kaikista tutkimukseen osallistuneista vain noin puolet. Aikaisemmassa suomalaisessa tutkimuksessa (Lehtonen 2006) todettiin, että erityisesti alle 20 -vuotiaat eivät käytä kondomia niin usein kuin muut. Heistä vain noin 40 prosenttia käytti kondomia aina satunnaisen kumppanin kanssa. Tämän suomalaisen tutkimuksen (Lehtonen 2006) mukaan 30–50 -vuotiaat käyttivät muihin verrattuna selkeästi useammin kondomia aina anaaliyhdynnässä satunnaisen kumppanin kanssa.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan suurin osa vastanneista ei ollut harrastanut suojaamatonta anaaliyhdyntää satunnaisen hiv-positiiviseksi tietämänsä henkilön kanssa. Kuitenkin osa oli harrastanut suojaamatonta anaaliyhdyntää myös hiv-positiiviseksi tietämänsä miehen kanssa. Suojaamaton anaaliyhdyntä on tämän tutkimuksen tulosten mukaan kohtuullisen tavallista tilanteessa, jossa kumppanin tiedetään olevan hiv-negatiivinen. Tähän tutkimukseen osallistuneista kaksi kolmasosaa oli ollut suojaamattomassa anaaliyhdynnässä satunnaisen kumppanin kanssa, jonka hiv-statusta he eivät tieneet tai pohti-

neet. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin huomiotava se, että tässä osa-alueessa vastanneiden kokonaismäärät olivat vain noin neljäsosa tutkimuksen kokonaisosallistujamäärästä vaihdellen 462–478 vastaajaa. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että yli puolet seksuaalisesti aktiivisista miehistä on raportoinut olleensa anaaliyhdynnässä miehen kanssa, jonka hiv-statusta he eivät tieneet (Benotsch ym. 2006).

PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

Internet on yleinen kontaktinmuodostamistapa miestenvälisessä satunnaisessa seksuaalisessa kanssakäymisessä. Erityisesti nuoret alle 25 -vuotiaat ja pienellä paikkakunnalla asuvat miehet käyttävät Internetiä kontaktien luomisessa. Tulosten mukaan suurin osa vastanneista ei tuntenut entuudestaan viimeisintä satunnaista seksikumppaniaan. Seksuaaliterveyden edistämisessä on otettava huomioon tämä kontaktinmuodostustapa sekä informoitava mahdollisista riskeistä Internet-kontakteissa, kuten riskiseksikäyttäytyminen ja väkivallan kohteeksi joutuminen.

Satunnaiset seksisuhteet ovat tavallisia suomalaisten miesten miestenvälisessä seksissä. Seksuaaliterveyden edistämisessä on muistettava, suuri satunnaisten seksikumppanien määrä on tunnistettu erääksi hiv-infektoriskiksi. Satunnaisiin seksikumppaneihin kannattaa kiinnittää huomioita miesten seksuaaliterveyden edistämisessä ja ottaa se puheeksi, jos mahdollista.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella oman tai kumppanin hiv-statuksen esille ottaminen on vähäistä satunnaisissa seksikontakteissa. Seksuaaliterveyden edistämisessä kannattaa rohkaista siihen liittyvään avoimeen keskusteluun. Ellei hiv-statuksesta tai muista mahdollisista seksin välityksellä tarttuvista taudeista voi keskustella avoimesti, on keskityttävä mahdollisimman turvalliseen seksiin satunnaisissa kontakteissa.

Suuseksi, keskinäinen masturbaatio ja anaaliyhdyntä ovat tämän tutkimuksen mukaan tavallisimpia seksin toteutusmuotoja miestenvälisissä satunnaisissa seksikontakteissa. Seksuaaliterveyden edistämisessä on muistettava erityisesti kondomin käyttö sekä suuseksissä että anaaliyhdynnässä, koska turvallisessa seksissä pyritään välttämään joko esiliukasteen, siemennesteen tai veren joutumista limakalvoille tai rikkinaiselle iholle.

Tähän tutkimukseen vastanneista suurin osa käytti kondomia viimeisimmässä anaaliyhdynnässä satunnaisen kumppanin kanssa. Pieni osa

tutkimukseen osallistuneista käytti kuitenkin harvoin tai ei koskaan kondomia anaaliyhdynnässä satunnaisen kumppanin kanssa. Pieni osa tähän tutkimukseen osallistuneista oli harrastanut suojaamatonta anaaliyhdyntää myös hiv-positiiviseksi tietämänsä henkilön kanssa. Vaikka kondomin käyttö anaaliyhdynnöissä satunnaisen mieskumppanin kanssa onkin tämän tutkimuksen perusteella yleistä, kannattaa siihen edelleen kiinnittää huomiota seksuaaliterveyden edistämiseksi, koska edelleen on miehiä, jotka käyttävä kondomia harvoin tai ei koskaan satunnaisissa kontakteissaan.

KIITOKSET

The European MSM Internet Survey (EMIS) was funded by the Executive Agency for Health and Consumers (EAHC) of the European Commission in the framework of the Health Programme 2008–2013. Lisäksi tutkimusta Suomessa ovat taloudellisesti tukeneet Sosiaali- ja terveysministeriö ja sukupuolitautilien vastustamisyhdistys.

Kylmä J, Sepponen A-M, Pakarinen M, Heikkinen T, Suominen T. Sexual behavior with non-steady partners: information for men's sexual health promotion purposes

Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti – Journal of Social Medicine 2014;51: 32–46

The purpose of this study was to describe men's sexual behavior with non-steady male sex partners. The data were collected via Internet 2010 as a part of the European EMIS project. Data collected in Finland (n=2072) were analyzed statistically. Over half of the respondents had had sex with a non-steady male partner during last year. The most common ways of having sex were oral sex, mutual masturbation and anal intercourse. Of those who responded (n=1311) over half did not disclose their HIV-status to their latest non-steady male partner. From respondents (n=997) 76,9 % used always or nearly always condoms in

anal intercourses with non-steady sex partners. Two thirds of the respondents (n=478) had had an unprotected anal intercourse with a non-steady male partner whose HIV-status they did not know or think about. The possibility of non-steady male partners should be considered when aiming to promote men's sexual health and guide men to conduct as safe sex as possible. It is of importance to pay attention on discussing partners' HIV-status and the use of condom.

Keywords: sexual behavior, sexual health promotion, non-steady sex partners, men who have sex with men (MSM), safe sex practices.

KIRJALLISUUS

- Bauermeister JA, Giguere R, Carballo-Diequez A, Ventuneac A, Eisenberg A. Perceived risks and protective strategies employed by young men who have sex with men (YMSM) when seeking online sexual partners. *J Health Commun* 2010;15:679–90.
- Bauermeister JA, Leslie-Santana M, Johns MM, Pingel, Eisenberg A. Mr. Right and Mr. Right Now: romantic and casual partner-seeking online among young men who have sex with men. *AIDS Behav* 2011;15:261–72.
- Benotsch EG, Seeley S, Mikytuck JJ, Pinkerton SD, Nettles CD, Ragsdale K. Substance use, medications for sexual facilitation, and sexual risk behavior among traveling men who have sex with men. *Sex Transm Dis* 2006;33:706–11.
- Benotsch EG, Martin AM, Espil FM, Nettles CD, Seal DW, Pinkerton SD. Internet use, recreational travel, and HIV risk behaviors in men who have sex with men. *J Community Health* 2011; 36: 398–405.
- Berg R. Predictors of never testing for HIV among a national online sample of men who have sex with men in Norway. *Scand J Public Health* 2013;41:398–404.
- Berg R, Ross M, Weatherburn P, Schmidt A. Structural and environmental factors are associated with internalized homonegativity in men who have sex with men: findings from the European MSM Internet Survey (EMIS) in 38 countries. *Soc Sci Med* 2013;78:61–9.
- Blackwell CW. The relationship among population size, requests for bareback sex, and HIV serostatus in men who have sex with men using the Internet to meet sexual partners. *J Hum Behav Soc Environ* 2010;20:349–60.
- Bratt G, Edlund M, Cullberg M, Hejdeman B, Blaxhult A, Eriksson L. Sexually Transmitted Infections (STI) in Men Who Have Sex with Men (MSM). *Open Infect Dis J* 2009;3:118–27.
- CDC. STD trends in the United States: 2011 national data for gonorrhea, chlamydia, and syphilis. www.cdc.gov/std/stats11/trends-2011.pdf [Luettu 29.4.2013]
- EMIS. EMIS project. www.emis.project.eu [Luettu 7.11.2011]
- EMIS. EMIS The European MSM Internet Survey. www.emis-project.eu [Luettu 13.6.2013]
- Gastaldo D, Holmes D, Lombardo A, O’Byrne P. Unprotected sex among men who have sex with men in Canada: exploring rationales and expanding HIV prevention. *Crit Public Health* 2009;19:399–416.
- Gee R. Primary care health issues among men who have sex with men. *J Am Acad Nurse Pract* 2006;18:144–53.
- Grönfors M, Haavio-Mannila E, Mustola K, Stålström O. Esitietoja homo- ja biseksuaalisten ihmisten elämäntavasta ja syrjinnästä. Teoksessa Sievers K, Stålström O. (toim.) Rakkauden monet kasvot. Weilin & Göös, Espoo, 1984, 132–160.
- Grönfors M, Partanen H. Hiv-riskiin vaikuttavista tekijöistä erässä suomalaisissa eritysryhmissä. Seksuaaliasenteet, sukupuoli-identiteetti ja seksuaalinen käyttäytyminen. AIDS-tukikeskus, Helsinki, 1991.
- Hiv-säätiö. Miesten kesken turvallisesti. www.miestenkesken.fi [Luettu 10.6.2013]
- HOTUS. Näyttöön perustuva toiminta. www.hotus.fi/joanna-briggs-institute/nayttoon-perustuva-toiminta [Luettu 29.4.2013].
- Huotari K, Lehtonen J. Hiv-tartuntariskit miesten välisessä seksissä. *Sos Laaketiet Aikak* 2000;37:330–42.
- Huotari K, Lehtonen J. Rakkauden rajoilla. Miestenvälinen seksi ja hiv Suomessa. AIDS-tukikeskuksen Miesten kesken turvallisesti -työ, Helsinki, 2007.
- Jaakola S, Lyytikäinen O, Rimhanen-Finne R, Salmenlinna S, Vuopio J, Roivainen M, Löflund J-E, Kuusi M, Ruuti P. (toim.) Tartuntataudit Suomessa. Raportti 36/2012. Terveystieteiden tutkimuslaitos, 2012. www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90821/URN_ISBN_978-952-245-658-8.pdf?sequence=1 [Luettu 13.3.2013]
- Kelly JA, Amir Khanian YA, Seal DW, Galletly CM, Difrancesco W, Glasman LR, Stevenson LY, Rosado N. Levels and predictors of sexual HIV risk in social networks of men who have sex with men in the Midwest. *AIDS Educ Prev* 2010;22:483–95.
- Lambert G, Cox J, Hottes TS, Tremblay C, Frigault LR, Alary M, Otis J, Remis RS, M-Track Study Group. Correlates of unprotected anal sex at last sexual episode: analysis from a surveillance study of men who have sex with men in Montreal. *AIDS Behav* 2011;15:584–95.
- Lehto JE, Kovero C. Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana. Osuuskunta Lilith, Helsinki, 2010.
- Lehtonen J, Mustola K. “Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset 2/04. Työministeriö, Helsinki, 2004.
- Lehtonen J. Ei-heteroseksuaaliset nuoret miehet ja neuvottelut turvallisista suhteista. Teoksessa Karvonen S. (toim.) Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, tytöt ja pojat. STAKES, Helsinki, 2006, 94–109.
- Lehtonen J. The diverse intimate relationships of non-heterosexual Finnish men. *NORMA: Nordic Journal for Masculinity Studies* 2009;4:66–82.
- Mayer K. Sexually transmitted diseases in men who have sex with men. *Clin Infect Dis* 2011;53(Suppl 3):S79–S83.
- Parahoo K. *Nursing Research, Principles, Process and Issues*. Macmillan, UK, 2006.
- Reisen CA, Zea MC, Bianchi FT, Poppen PJ, Shedlin MG, Penha MM. Latino gay and bisexual men’s relationships with non-gay-identified men who have sex with men. *J Homosex* 2010;57:1004–21.

- Rosenberg ES, Sullivan PS, Dinunno EA, Salazar LF, Sanchez TH. Number of casual male sexual partners and associated factors among men who have sex with men: Results from the National HIV Behavioral Surveillance system. *BMC Public Health* 2011;11,189.
- Rowniak S. Safe sex fatigue, treatment optimism, and serosorting: new challenges to HIV prevention among men who have sex with men. *J Assoc Nurses AIDS Care* 2009;20:31–8.
- STM. Seksuaaliterveyden edistäminen. www.stm.fi/hyvinvointi/terveydenedistaminen/seksuaaliterveyden_edistaminen [Luettu 11.3.2013]
- Stone N, Hatherall B, Ingham R, McEachran J. Oral sex and condom use among young people in the United Kingdom. *Perspect Sex Reprod Health* 2006;38(1):6–12.
- Tartuntatautilaki 583/1986.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- THL 2013 a. Seksuaali- ja lisääntymisterveys. www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/seksuaali_ja_lisaantymisterveys [Luettu 11.3.2013].
- THL 2013b. Hiv- ja aids-tilastoraportit 2013. www.thl.fi/ttr/gen/rpt/hivsuo.pdf [Luettu 15.8.2013]
- WAS. Sexual rights. www.worldsexology.org/content/sexual-rights-0 [Luettu 29.4.2013]
- Weatherburn P, Schmidt A, Hickson F, Reid D, Berg R, Hospers H, Marcus U, the EMIS Network. The European Men-Who-Have-Sex-With-Men Internet Survey (EMIS): design and methods. *Sex Res Social Policy* 2013. DOI 10.1007/s13178-013-0119-4.
- Väestöliitto. Seksitaudit. www.vaestoliitto.fi/nuoret/seksi/seksitaudit/seksitautienhoito/www.vaestoliitto.fi / [Luettu 10.6.2013].
- Väisälä L. Miten lääkäri voi tukea potilaan seksuaalisuutta? *Suom Lääkäri* 2011;66(35):2505–12.
- JARI KYLMÄ**
FT (PhD), TtL, dosentti, professori (ma)
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede
- ANNE-MARI SEPPONEN**
FM (MSc), tutkija
MTT, Taloustutkimus
- MARJA PAKARINEN**
TtM (MNSc), TtT-opiskelija
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede
- TEPPO HEIKKINEN**
FM (MSc), suunnittelija
Hiv-tukikeskus
- TARJA SUOMINEN**
THT (PhD), professori
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede